
PETSERIMAA

UURINGU TULEMUSED

2005

Sissejuhatus

MTÜ Setode Valdade Liit korraldas Petseri rajooni juhtkonna toel küsitluse Petseris elavate setode hulgas. Küsitluse eesmärgiks oli kaardistada Petseri rajooni setode seotust ja koostööd vene kultuuriga ning sidemeid Eesti ja Setomaaga. Selle kaardistamise tulemusena oleks võimalik parandada koostöösuhteid kultuuri, majanduse ning poliitika valdkonnas ning vastastikku kultuure rikastada. Kaardistamine võimaldab välja selgitada koostöö potentsiaali.

Keda küsitleti

Kokku viidi küsitlus läbi 259-s leibkonnas. Igast leibkonnast küsitleti leibkonna kõige nooremast liiget alates 15ndast eluaastast. Taoline vastajate valik on tingitud asjaolust, et võimalikult paremini oleks võimalik määratleda setode tulevikuvisionid. Neid kannavad aga eelkõige kõige nooremad inimesed. Elanikkonna struktuur kaldub teadaolevalt olema vanemate inimeste suurema osakaalu suunas. Meie poolt rakendatud meetod andis küllalt head tulemused, kuid uuringu tingimustele vaatamata kaldus küsitletute struktuur peegeldama ikkagi valdavalt vanemate inimeste arvamusi.

Küsitletud jaotusid vanuselisel järgmiselt: 5,9% on vanuses 15-19 aastat, 5,4% on 20-29 aastased, 23,1% on vanuses 30-44 aastat, 33,2% vanuses 45-64 aastat ja üle 64 aastaseid jagub 32,4%.

Vastajatest oli 29% mehi ja 71% naisi. Nooremate vanusegruppide puhul on meeste/naiste suhe oluliselt parem: suhtarvud vastavalt 40/60.

11,6% vastajatest peab end eestlaseks, 51,4% venelaseks, 34,4% setoks. Ülejäänud variantide esinemissagedus on väiksem kui 1%. Nooremad inimesed peavad valdavalt venelasteks. Mida vanema inimesega on tegu, seda rohkem leidub neid, kes peavad end eelkõige setodeks või eestlasteks. Kuid isegi üle 65 aastaste seas on tervelt 42% inimesi, kes peab end venelasteks. Antud kontekstis võib rääkida ilmselt eelkõige struktuursetest assimilatsioonist. Kas on tegu ka kultuurilise assimilatsiooniga vene kultuuri, sellele küsimusele saame vastuse hilisemast analüüsist.

54% vastajatest peab oma emakeeleks vene keelt, 34% seto keelt, 12% eesti keelt ja ühe vastaja emakeel pole ükski loetletud keeltest.

12,7% vastajatest ei ole kunagi olnud abielus, 50,2% elab koos partneri või abikaasaga, 10,8% on lahutatud või elab lahus, 25,5% on lesed. Küsitletute seas on Eestiga võrreldes väga kõrge leskede osakaal.

Üldhariduskoolis oli suurem osa (56%) vastajatest omandanud keskhariidusega, 29% vastajatest olid omandanud põhihariduse, 15% alghariduse ning üks vastaja polnud omandanud üldhariduskoolis ka algharidust.

Erialast haridust omas 56% küsitletutest, nendest kõige rohkem oli keskeri- või tehnikumiharidusega inimesi (19% kõikidest vastajatest), teisel kohal olid kutseharidusega inimesed (18%), kolmandal kohal kõrgharidusega inimesed (10%) ja neljandal kohal kutsekeskharidusega inimesed. Kutseharidust koos põhi- või keskharidusega omasid üksikud vastajad.

Leibkondade majanduslik seisund

Leibkonna majandusliku seisundi kirjeldamiseks kasutame vastajate enesekohast hinnangut hoiaku vormis. Vastajale anti majandusliku toimetuleku hindamiseks valida 5 varianti, mille abil saab võrrelda nii Setomaal kui ka Petserimaal elavate inimeste hinnanguid. Mõlemat poolt iseloomustab domineeriva arvamusega hoiak, et raha jätkub toidule, kuid riiete ostmine on raske. Mõlemal pool on oma majanduslikku seisundit sellisena iseloomustanud 50% küsitletustest. Sellega aga ka sarnasus lõpeb. Setomaal elavate inimeste majanduslik olukord on tunduvalt parem kui Petserimaa elanikel. Viimaste seas on pea ligi 3 korda rohkem neid, kellel pole piisavalt raha isegi toidu jaoks. Kui võrrelda Eestimaa olukorda, siis veel 4 aastat tagasi oli meil taolise staatusega inimesi 10%, kuid pärast Eesti taasiseseisvumist ei jõudnud olukord kunagi sellisesse seisu nagu on praegu Petserimaal elavate inimeste hulgas. Praegu on aga Setomaal elavate setode olukord oluliselt parem kui Petserimaa rahvuskaaslaste oma.

Leibkonna majandusliku seisundi kirjeldus	Petserimaal (% vastanutest)	Setomaal (protsent vastanutest)
Pole piisavalt raha isegi toidu jaoks	14,7	5,6
Jätkub toidule, riiete ostmine on raske	50,2	49,5
Ei jätku kallimate kaupade jaoks	27,0	32,5
Võib lubada mõningaid kallemaid kaupu	5,4	10,9
Võime endale lubada pea kõike	1,2	0,6
Raske öelda	1,5	0,7

Leibkondade sissetuleku struktuur

Millest koosneb Petserimaa elanike leibkonna sissetulekute struktuur? Peamisteks sissetulekuallikateks on pension, palk, sissetulek abimajapidamisest ja toetused. Kuid viimati nimetatud kaks sissetulekuallikat on valdavalt abistavas rollis, mitte peamise sissetulekuallikana. Pensionid ja palk kui peamised sissetulekuallikad jagunevad osakaalu järgi praktiliselt 50/50. Muude allikate osatähtsus on äärmiselt väike.

Sissetuleku allikas	Esinemissagedus %-s	Peamine sissetulek (% vastajatest)
Pension	53	44
Palk, töötasu	47	42
Sissetulek abimajapidamisest, kalapüük jms	26	4
Toetused, stipendiumid	13	1,5
Ettevõtjatulu, tulu majapidamisest	2	2
Teiste isikute ülalpidamisel	1	1
Raske öelda	3	6

Rahulolu palgaga

Nendest inimestest, kes töötasid (37% küsitletuist), ei ole oma palgaga rahul 2/3. Küsitletud töötavate inimeste hulgas ei leidunud ühti inimest, kes olnud oma palgaga rahul, 17% oli küllaltki rahul. Kirjeldatud seisund kirjeldab väga ilmekalt leibkondade üldist majanduslikku seisundit.

Rahulolu	% töötavatest inimestest
Küllaltki rahul	17
Pigem ei ole rahul	34
Üldse ei ole rahul	30
Raske öelda	19

Vastajate põhitegevusala

39% vastajatest oli palgatöötajad, 1,5% ettevõtjad, pereettevõttes töötajaid olid 0,8%, 2,3% tegi juhutoid, töötuid oli 6,2% ning muid mittetöötavaid isikuid oli 50,6%. Töötavate ja mittetöötavate inimeste suhtarv oli 43/57. Mittetöötavate inimeste osakaal on tunduvalt suurem kui Eestis.

Need, kes küsitlusperioodil töötasid, jaotuvad ametialase struktuuri järgi järgmiselt:

Amet	% töötavatest inimestest
Palgaline spetsialist	14
Tippjuht	2
Kesk-astme või muu juht	19
Muu peamiselt laua taga töötaja	9
Palgatöötaja, kes peamiselt liigub ringi (näiteks müügiagent, autojuht jms)	10
Palgatöötaja, peamiselt teenindaja	19
Oskustööline	9
Muu(liht)tööline	9
Talunik	4
Muu iseendale tööandja	2
Firma täis- või osaline omanik	1
Vastamata	1

Ettevõtjate, FIEde ja tippjuhtide osakaal on väiksem kui Eestis. Ka omanike osakaal on päris väike.

Töötute staaž

Töötute arv Petserimaal ei ole küll väga suur (6,2%), kuid see ei pruugi veel peegeldada kõiki töötuid. Samas töøjõuealise elanikkonna hulgas on see küllaltki märkimisväärne. Töötute staažiline struktuur on väga nukker. Põhiosa töötutest on pikaajalise staažiga. Nende töötute osakaal, kes on olnud ilma tööta üle aasta, on 81%, üle 3 aasta on pidanud ilma tööta olema

55% töötutest. Sellest tulenevalt on päris ootuspärane, et vaid 77% töötutest soovib tööle minna.

Periood	% töötutest
1-3 kuud	5
4-6 kuud	5
7-12 kuud	9
1-2 aastat	14
2-3 aastat	5
Üle 3 aasta	55

Oletagem, et oleks vaja töökohta leida, siis kui suur tõenäosus on seda leida järgmistest kohtadest?

Küsitluse tulemused näitavad, et olukord Petserimaal on suhteliselt sarnane Eestiga ühes aspektis. Kõige vähem leidub neid inimesi, kes arvavad, et nad võiksid leida töökohta oma vahetust elukohast, oma rajoonist. Kaugemalt arvatakse leidvat tööd kergemini. Olgu selleks siis Pihkva oblast, mujalt Venemaalt või siis Eestist või mujalt välismaalt. Kuigi Eestis on töökohtade puudus kohalikul tasandil küllaltki suur, siis tööpuuduse osa on küllalt väike just majanduslike tõmbekeskuste arvel.

Eesti paistab Petserimaa elanikele päris ihaldatava paigana, kust tööd saab leida. Käesolev uuring näitas sedagi, et Eestis ja Petserimaal käibki küllalt suur osa Petserimaa elanikest juba tööl. Selle järelduse saab teha faktist, et Eestimaal elab 15,4% Petserimaa leibkondadest töötavaid inimesi. Järelikult on meil mingi töö.

Kust võiks leida töökohta?	% vastajatest, kes arvab, et küllaltki suure tõenäosusega leiaks töökohta
Oma vahetust elukohast	4
Petseri rajoonist	5
Pihkva oblastist	9
Mujalt Venemaal	10
Eestist	9
Välismaalt	6

Ettevõtlusega alustamist kõige rohkem segavad tegurid

Uuringus käsitleti ka küsimust, mis segab enim ettevõtlusega alustamist. Traditsiooniliselt peeti suurimaks takistuseks raha puudumist (63% vastajatest). Teiseks oluliseks probleemiks peetakse kogu bürokraatlikku asjaajamise keerukust (31% ei tunne piisavalt seadusi ning 23% kurdab asjaajamise keerukust). Eestimaal inimesed ei kurda sedavõrd palju bürokraatliku institutsiooni takistava rolli üle kui Petserimaa inimesed. Päris huvitav on ära märkida kohaliku omavalitsuse mitte toetavat, vaid takistavat rolli. Informeerimatus on samuti küllaltki oluline ettevõtlusega alustamist segavate tegurite nimistus.

Takistavad tegurid	% küsitletuist
Raha puudus	63
Ei tunne piisavalt seadusi	31
Asjaajamise raskused	23
Äriidee puudumine	13
Nõustajate puudus	12
Liiga tihe konkurents	11
Omavalitsuse negatiivne hoiak	7
Teadmatus, kuhu investeerida	7
Naabrite negatiivne hoiak	2

Nendest, kes ei ela koos Petserimaal ühes leibkonnas ja lapsed

Küsitletute leibkondadest leidis 10% neid, kellel oli vähemalt üks leibkonda kuuluv inimene, kes töötas Eestis, 4% leibkondadest oli 2 Eestis töötavat inimest, 1%-l oli 3 inimest ja 1%-l 4 Eestis töötavat inimest. Kokku pea igas kuuendas Petserimaal elavas leibkonnas oli vähemalt üks leibkonnaliige, kes töötas Eestis.

3% -l leibkondadest oli Eestis üks mittetöötav leibkonnaliige, 2%-l oli vähemalt 2 Eestis mittetöötavat leibkonnaliiget. Õpilasi, üliõpilasi, eelkooliealisi lapsi ning teisi mittetöötavaid leibkonnaliikmeid Eestis praktiliselt ei olnud.

Leibkonda kuuluvad inimesed, kes elavad mujal	Eestimaal	Venemaal
	% vastajatest	
Töötavaid	15,4	37,1
Mittetöötavaid	4,6	12,4
Õpilasi	0,4	4,6
Üliõpilasi	0	2,7
Eelkooliealisi lapsi	0	3,1
Teisi mittetöötavaid	0,4	5,0

Kuigi Eestiga on seotud päris suur hulk Petserimaa inimesi, kes töötavad siin, siis antud kontekstis on Venemaa osakaal siiski tunduvalt suurem. Väga tähtis asjaolu, millele tuleks Eesti poolel märksa enam mõelda, on õppivate noorte osakaalu suurendamine Eestis. Neid Petserimaa setode hulgas praktiliselt ei ole. Kultuuri järjepidevuse ning ka tööalase migratsiooni suurendamiseks võiks seda aga paljuski intensiivistada, luua vastavaid soodustingimusi, mis võimaldaksid noortel Eestisse õppima tulla.

10% leibkondadest on noori, kes on alla 25 aastased ja elavad mujal. Neist 10% elab Eestis. Need noored, kes elavad väljaspool Petserit, valdavas osas ei kavatse Petserisse tagasi pöörduda (62%). Väljaspool kodu elavatest alla 25 aastastest noortest 1/5 plaanib Eestimaale minna, sama paljud ei tee seda. Üldiselt on selles küsimuses vägagi suur kõhklemine. Vanemad inimesed võrreldes noorematega kalduvad rohkem arvama, et noored pöörduvad Eestisse.

23,2% küsitletud leibkondades oli kooliealisi lapsi (6-18 aastaseid). Nooremate vastajate peredes oli neid tunduvalt rohkem kui vanemate vastajate peredes.

Nooremad inimesed olid mõnevõrra rohkem selle poolt, et noored õpiksid eesti keelt (kõigist küsitletutest jagas seda seisukohta 83%). Pisut vähem oli neid, kes arvasid, et lapsed peaksid õppima ka seto keelt.

Millisena nähakse laste tulevikku pärast põhikooli lõppu?

49% vastajatest arvab, et laps peaks minema keskkooli ja siis ülikooli. Keskkooli ja seejärel kutsekooli varianti peab parimaks 19% küsitletutest. 12% leiab, et laps peaks kohe minema kutsekooli. 2% on seisukohal, et tuleks minna keskkooli ning peale seda tööle. 1% vastajatest leiab, et pärast põhikooli lõpetamist peaks laps kohe tööle minema.

Nendest vastajatest, kes leidsid, et laps peaks minema keskkooli soovitas lapsel valida Petseri rajoonis asuva keskkooli 63%, 12% arvas, et selleks võiks olla mujal Pihkva oblasti asuv keskkool, 22% eelistas aga Eestis asuvat keskkooli ning 1% arvas, et selleks võiks olla välismaal asuv keskkool.

Petserimaale jäävate laste tulevik

Vastajad hindasid Petserimaad väga väikeste võimalustega paigaks. Vaid 3% respondentidest arvas, et laste Petserisse jäämisel saab nende tulevik olema paljude võimalustega. 51% olid aga veendunud selles, laste tulevik saab olema väga väikeste võimalustega. 22% vastajatest arvab, et pärast põhikooli lõpetamist soovitaksid nad lastel minna keskkooli/gümnaasiumi Eestis. Muud valikud olid seotud ka Petseri rajoonis (63%) või siis Pihkva oblastis asuva kooliga (12%).

Seosed Setomaaga, Eestimaaga

19,3% küsitletute vanematest või vanematest sugulastest pole elanud Setomaal. Mida noorema inimesega on tegu, seda rohkem leidub, neid, kes saavad nõnda väita. See on päris loomulik, sest riigipiiride muutumine seoses riigikorra muutumisega vähendas seoseid ajaloolise Setomaa peamise osaga. Petserimaal elavad setod moodustavad omaette homogeense grupi, kelle ajalooline seto päritolu on seotud eelkõige Petserimaaga, mitte aga Setomaaga.

Üle 70% vastajatel ulatuvad juured Setomaale kaugemale kui vanemateni. Mida vanema vastajaga on tegu, seda pikema ajalooga on nende suguvõsa seosed Setomaaga. Vähemalt üks vanematest on elanud Setomaal 7% küsitletutest. 7%-l küsitletutest on Setomaal elanud vähemalt üks vanavanematest.

Kas Teisel pool kontrolljoont, Eestimaal on...?

	Setomaal	Võru- või Põlvamaal	Mujal Eestis
	% vastanutest		
Vastamata	65	51	11
Kaugemaid sugulasi	17	34	66
Kaugemate sugulaste haudasid	17	24	50
Lähedaste sugulaste haudasid	12	17	49
Lähedasi sugulasi	9	11	34
Inimesi, kes vajavad abi ja hooldust	3	1	5
Kinnisvara	2	0	2
Raske öelda	4	3	2

Lisaks nendele ülalloetletud kontaktidele 48% küsitletud Petseri elanikest tundis end veel mingil moel olevat seotud Eestimaaga.

Eestis käimise sagedus

Kontaktsust Eesti ja Setomaa kultuuriga väljendab ilmekalt selline indikaator nagu Eestis käimise sagedus. 44% Petserimaa elanikest külastab Eestit vähemalt kord nädalas. Arvestades veel nende osa, kes käib Eestimaal vähemalt kord kuus (19% küsitletutest), siis võib küll öelda, et sidemed Eestimaaga on vägagi tihedad. Kui võrrelda neid tulemusi turismi-uuringu andmetega Eestimaa inimeste puhkuse veetmisest Eestimaal mõnes teises maakonnas, siis võib küll väita, et Petserimaa inimesed ületavad riigipiiri vaat et sagedamini, kui Eestis elavad inimesed maakondade piire puhkuste aegu.

Nende positiivsete näitajate kõrval tuleks aga tähelepanu pöörata ka nendele inimestele, kes pole Eestimaal saanud käia. Ka nende inimeste arv on aukartustäratavalt suur – 43%. Seega Eestit sagedasti külastavate inimeste ning seda mitte tegevate inimeste arvud on peaaegu sama suured. Mida vanema inimesega on tegu, seda rohkem on neid, kellel puudub võimalus Eestimaal käia. Näiteks üle 65 aastaste seas on neid inimesi 48%.

Külastamise sagedus	% vastanutest
Vähemalt kord nädalas	7
Mõned korrad kuus	5
Kord kuus	7
Mitu korda aastas	15
Kord aastas	10
Harvemini kui kord aastas	13
Pole seal kordagi käinud	9
Ei ole võimalus käia	34
Raske öelda	1

Eestis käimist segavad olulisimad põhjused

Et Eestis ei saa käia 43% Petserimaal küsitletud inimestest, siis peaks teada saama ka põhjused, mis seda takistavad tegemast. Küsitluse andmetel on põhiliseks takistuseks eelkõige raha puudus. Seda nii nende puhul, kes Eestit külastavad, kui ka need, kellel selleks puudub võimalus. Rahapuudus on peamiseks Eestit külastamist segavaks takistuseks peaaegu kõigis vanusegruppides ühesugusel määral. Vanemate inimeste puhul on terviseprobleemid rahapuuduse kõrval sageduselt teisel kohal. Transpordi puudumist märgib ära pea iga kuues vastaja seda sõltumata küsitletu vanusest. Kui tekib soov inimesi selles küsimuses aidata, siis just see on üks reaalne samm kaasa aidata selleks, et ka vanemad inimesed ja need, kellel pole autot, saaksid Setomaad külastada.

Põhjused	% vastajatest
Raha	46
Viisa saamise raskused	21
Tervis	18
Transpordi puudumine	14
Bürokraatia	9
Tülikad piirijärjekorrad	6
Muu	31
Raske öelda	4

Keda leibkonnas mitteelavaid liikmeid toetatakse?

Petserimaa majanduslik olukord ei ole eriti kiita. See seab ka piirid sellele, kui võrd palju on võimalik mujal elavaid liikmeid toetada. Pealegi mujal elavate inimeste majanduslik seisund võib olla parem kui Petserimaal, mistõttu nad toetust ei vajagi. Reaalne seis on selline, et 36% leibkondadest, kus mõni leibkonna liige elab mujal, leiab siiski toetamist. Toetatakse eelkõige töötavaid inimesi, aga ka pensionäre ning õpilasi.

Keda toetatakse	% vastanutest
Ei toeta kedagi	64
Töötavad liikmed	23
Mittetöötavad pensionärid	6
Õpilased	5
Eelkoolialised lapsed	4
Üliõpilased (statsionaaris)	3
Teised mittetöötavad pereliikmed	1

Kas keegi, kes ei ela leibkonnas toetab Petseris elavat leibkonda?

Väljaspool leibkonda elavad inimesed toetavad vähem Petserimaal elavaid inimesi. Kõige enam toetatakse töötavaid liikmeid ja pensionäre. Toetatavate struktuur on mõnevõrra erinev võrreldes sellega, kes Petserimaal elavaid inimesi toetavad. Õpilaste/üliõpilaste osa siin praktiliselt puudub, sest mujal elavad inimesed toetavad eelkõige leibkonda ning selle kaudu perekonnas elavaid õppureid. Väljaspool Petserimaad elavad õpilased/üliõpilased aga on nõ. omaette leivas ning vajavad seetõttu rohkem abi. Nad ei ole võimelised ise kellelegi abi osutama.

Kes toetab	% vastanutest
Mitte keegi	76
Töötavad liikmed	19
Mittetöötavad pensionärid	6
Teised mittetöötavad pereliikmed	4

Informeeritus elust Eestimaal

Küsitluse tulemused näitavad tuntud fakti, et tänu asjaolule, et Petseri ja Setomaa inimesed suhtlevad küllalt sageli, siis peamiseks infoallikaks Eesti kohta on suuline teave, mida saadakse oma sugulastelt-tuttavatelt. Et Petserimaa külgneb Eesti piiriga, siis ka elektroonilised massiteabekanalid omavad väga suurt tähtsust. Eestikeelsed tele- (51% vastajatest saavad sealt suurel määral infot Eesti kohta) ja raadioprogrammid (37%) on suure populaarsusega. Ajaleht Setomaa mängib samuti suurt rolli. Venemaa infokanalid kui infoallikad Eesti elu kohta mängivad väiksemat tähendust, kuid nende rolli hoiakute kujundamisel ei maksa samuti alahinnata. Eestis ilmuv venekeelne tootmine omab aga veelgi väiksemat tähendust.

Kust saavad Petseris elavad inimesed informatsiooni Eesti kohta?

Infoallikas	% küsitletuist, kes saavad infot kas väga või küllaltki suurel määral
Eesti sugulased-tuttavad	72
Eestikeelsed teleprogrammid	51
Eestikeelsed raadioprogrammid	37
Ajaleht Setomaa	32
Venekeelsed Eesti telekanalite saated	29
Vene televisioonist	26
Vene ajakirjadest	20
Venekeelsed Eesti raadiokanalite saated	18
Muud Eesti ajalehed	14
Vene raadiost	12
Eesti ajakirjad	7
Vene ajalehtedest	6
Muud allikad	3
Eestis ilmuvatest venekeelsetest ajalehtedest	3
Eestis ilmuvatest venekeelsetest ajakirjadest	2

Valmisolek migreeruda erinevatel põhjustel

Üldine hoiak migreerimise suhtes on konservatiivne. Ligikaudu pool küsitletuist kindlasti ei muudaks oma elukohta. Kõige olulisemad elukohavahetuse põhjused on perekondlikud põhjused. Taoline hoiak väljendub ka projektiivses küsimuses, kus taheti teada saada, kuhu oleks vastaja nõus ühel või teisel põhjusel elukohta vahetama. Ligi pooled vastanutest ei osanud sellisele hüpoteetilisele küsimusele vastata ning viiendik jättis sellele küsimusele vastamata.

Töökoha pärast vahetaks elukohta Setomaale 5% kõigist küsitletutest, 14% mujale Eestimaale, 13% mujale Petseri rajooni ning 9% Pihkva oblastisse.

Kultuurikeskkonna pärast läheks 5% vastajatest Setomaale, 12% mujale Eestisse, kas Petserimaale või Pihkvasse 5%.

Perekondlikel põhjustel läheks Setomaale 9% küsitletuist, mujale Eestimaale 22%, mujale Petserisse või Pihkvasse kokku 14%.

Setomaa kui ümberasumise sihtkoht on pigem populaarsem vanemate kui nooremate inimeste seas. Noored läheksid pigem meelsamini mujale Eestisse.

Põhjus	Kindlasti vahetaks (% vastajatest)	Kindlasti ei vahetaks (% vastajatest)
Töökoha pärast	7	53
Et rääkida emakeeles ja elada oma kultuuri keskkonnas	4	51
Perekondlikel põhjustel	14	44

Kultuur Petserimaal

Seto keele kõnelemise kogemus

Kõige sagedamini kõneldakse seto keelt kodus (31%) ja kohtudes mujalt tulnud setodega (15%). Muud ettevõtmised omavad märksa väiksemat tähendust. Näiteks seto keelt kõneleb Seto kultuuriüritustel 4% vastajatest ja 5% räägib seto keeles eestlastega kohtudes.

Vene keel on päris hästi omandatud. 4%-l vastajatest pole vene kõnekeel suurem asi, 7%-l vastajatest lonkab kirjutamisoskus, lugemisoskus jätab soovida 5%-l vastajatest.

Seto keelt oskab kõnelda veidi alla poole küsitletutest (47%) – 30% kõneleb pidevalt, 13% vahetevahel ja 5% harva. Viiendik (21%) vastajatest saab seto keelest aru, aga ei oska kõnelda. Veidi vähem kui kolmandik (30%) küsitletutest ei saa seto keelest aru.

Seto keelt on eelkõige õpitud oma vanematelt (44%). Lisaks vanematele on seto keelt õpitud veel sugulastelt, koolis, Eestis olles, raamatutest (sealt on seto keelt õppinud küll ainult üks vastaja) ning muudest allikatest. Päris suur osa vastajatest (28%) ei osanud öelda, kust nad on seto keelt õppinud.

Kommete ja rituaalide täitmine

Küsitluse andmetel Seto kultuuritraditsioonide hoidmist peavad Petserimaal elavad inimesed päris oluliseks. 76% vastajate arvates on see väga tähtis ning 21% jaoks üsna tähtis.

Milliseid kombeid rituaale Petserimaal inimesed ise reaalselt täidavad?

Kõige olulisemaks rituaaliks, mida Petserimaal järgitakse on suvistel kaskede tuppa toomine ning hauakääpal söömine. Peredes on välja kujunenud teatud traditsiooni, mida täidavad/ei täida reeglina kõik perekonna liikmed. Sellise järelduse saab teha küsimusest, kas keegi leibkonnast teatud rituaali täidab või mitte. Nooremad inimesed täidavad mõningaid kombeid isegi agaramalt kui vanemad inimesed. See on aga pigem seotud juba vanemate inimeste tervisliku seisundiga kui soovimatusega rituaale täita.

Kombed ja rituaalid	% vastajatest, kes täidab rituaale ja kombeid	Veel mõni leibkonnaliige
Suvistel kaskede tuppa toomine	97	96
Kirikupühadel, matustel hauakääpal söömine	81	80
Pühade ajal töötamise keeld	72	71
Kristotamas käimine	51	50
Lihavõtte ajal munade veeretamine	40	41
Paastumine	36	36

Pühade ja tähtpäevade pidamine

Seto pühade ja tähtpäevade pidamine on Petserimaa elanikel väga suures aus. Enamus põhi ja tähtpäevi on selliseid, mida peavad rohkem kui 50% Petserimaa inimestest. Vaid Seto kuningriigipäev, Jüripäev ja Pankjavitsa ristid on sellised pühad, mida tähistavad vähem kui pooled Petserimaa inimestest. Päris huvitav on asjaolu, et pühade ja tähtpäevade tähistamise osas on leibkondlikult mitme püha osas päris suured erinevused. Mitte sugugi kõik leibkonnaliikmed ei ole üksmeelel teatud pühade tähistamise osas. See puudutab eelkõige mõlapäeva ja ja Seto kuningriigipäeva tähistamist. Et viimane leiab tähistamist eelkõige Setomaal, siis osalevad selles nooremad inimesed.

Uurimise tulemused näitavad, et Petserimaal elavad inimesed suhtuvad erinevate pühade tähistamisse tunduvalt innukamalt kui eestlased eestlased Eestimaal oma rahvakalendritähtpäevi tähistavad. Küllap on see seotud setode diaspora staatusega Venemaal. Oma kultuurilise ja rahvusliku identiteedi kinnistamisel on pühade järgimine väga olulisel kohal. Seda eelkõige esimese kahe põlvkonna jooksul.

Pühad ja tähtpäevad	% vastajatest, kes peab ise pühi ja tähtpäevi	Veel mõni leibkonnaliige
Suvisted	96	97
Maarjapäev	85	89
Jõulud vana kalendri järgi	81	80
Ülestõusmispühad vana kalendri järgi	77	77
Paasapäev	68	70
Seto Jaanipäev	66	68
Migulapäev	64	65
Jõulud uue kalendri järgi	60	56
Jaanipäev	59	60
Mõlapäev	58	39
Ülestõusmispühad uue kalendri järgi	50	51
Seto kuningriigipäev	49	15
Jüripäev	45	45
Pankjavitsa ristid	26	28

Läbikäimine teiste setodega

Kultuurilise identiteedi jaoks omab suurt rolli suhtlemine teiste rahvuskilla kaaslastega. Selles valdkonnas võib öelda, et inimeste vahelised sidemed on küllalt tugevad. Vaid 5% Petserimaa elanikest teistega ei suhtle. Argipäevane suhtlemine külas või poes olles või seto pidudel osaledes moodustavad peamised suhtluse vormid.

Teiste setodega läbikäimise koht	% vastajatest
Külas	87
Poes	72
Seto üritustel	61
Muudel üritustel	60
Muu kontaktsus	23
Ei käi läbi	5

Mida annab elamine Petseri rajoonis?

Petseri rajoonis elamine annab inimestel säilitada eelkõige sugulussidemete järjepidevust kas selliselt, et säilib sünni- või kodukoht või saab hooldada omaste haudu. Loomulikult tihedalt koos elamine võimaldab ka emakeele praktikat.

Petserimaa kui töökoha ja ka laiema kultuurilise konteksti saamise motiivina ei oma sedavõrd olulist tähendust.

Asjaolud	% vastajatest, kes vastab, et nimetatud asjaolu on tähtis kas väga või küllaltki suurel määral
Võimaldab hoida enda käes sünni-või kodukohta	87
Annab parema võimaluse hooldada omaste haudu	83
Võimaldab suhelda mulle lähedaste inimestega emakeeles	81
Annab parema võimaluse hooldada vanemaid või teisi vanemaid sugulasi	50
Võimaldab olla kursis laiema kultuurieluga	44
Töökoha	34

Mida mõtleavad Pihkva oblasti elanikud, kui esitleda end setona?

Diaspora puhul kerkib alati üles küsimus sellest, kuidas teised inimesed rahvakildu suhtuvad. Peab ütlema, et Petserimaa inimesed tunnetavad valdavalt head suhtumist. Neid vaadeldakse kui unikaalset rahvakildu, kes püüab säilitada oma kultuuri või siis tavaliste eestlastena, kuid mitte nendega, kes on segunenud ühiseks vene rahvuseks või kes on vaene ning kultuuriliselt mahajäänud.

Eestimaa setod näevad oma olukorda paljuski teises valguses. See, et setosid identifitseeritakse Eestimaal tavaliste Eesti inimestena tunduvalt rohkem kui Petserimaal, on päris loomulik. Samas tunnevad Eestimaa setod suuremat väarikust, unikaalsust, mida nad tahaksid teistele tutvustada. Petserimaa setod tunnetavad seda vähem, sest setod on Petserimaal vaid üks rahvakild teiste kõrval. Murelikuks teeb aga Eestimaa setode arusaam

sellest, et peetakse oma elukeskkonda majanduslikult vähearenenuks, vaeseks (nii arvab 29% vastajatest).

Hoiakud	% Petserimaa vastajatest	%Setomaa vastajatest
Unikaalne rahvakild, püüab säilitada oma kultuuri	61	50
Tegu on täiesti tavaliste Eesti inimestega	27	50
Väärt inimestega, sest suudavad üle olla globaliseerumise mõjudest	20	22
Inimene, kelle elu-oluga peaks kindlasti tutvuma	14	26
Tegu on täiesti tavaliste vene inimestega	5	-
Inimesega, kes on pärit Venemaa/Eestimaa vaesest osast	4	29
Inimene, kes on mõtlemiselt ja keelelt maha jäänud	2	7

Tulevikuvisionid

Kuidas nähakse seto kultuuri tulevikku Eestimaal/Petserimaal?

Petserimaa elanike hinnang seto kultuuri arengu võimalustele Setomaal on väga kõrge. 63% küsitletutest on kindlad selles, et kultuur areneb, 17% arvab, et see ei muutu, jääb selliseks nagu on. Kultuuri stagnatsiooni Setomaal suurem osa küsitletutest ei prognoosi. Paraku aga seto kultuuri rolli Petserimaal nähakse pigem stagneeruvana või siis sellisena nagu see praegu on. Ilma Setomaa toetuseta ja tihedate kontaktideta võib aset leida seto kultuuri rolli vähenemine Petserimaal.

Variandid	Setomaal	Petseri rajoonis
	% vastanutest	
Kultuur areneb	63	19
Kultuuri olukord jääb selliseks nagu on	17	33
Kultuuri ootab ees allakäik	2	18
Kultuur hääbub vaikselt	1	21
Raske öelda	18	10

Rahuolu elu erinevate külgedega

Petserimaal elavad inimesed on rahul eelkõige oma keskkonnaga, mis on seotud inimestega ja ümbruskonnaga. Sama tendents leiab aset ka Setomaa elanikel. Ühine on isegi seegi, et töötamise võimalustega on setod nii siinpool kui ka sealpool piiri ühtviisi kõige vähem rahul. Setomaa elanikud on Petserimaa elanikega võrreldes eranditult kõigi valdkondade puhul rohkem rahul elu erinevate külgedega.

Valdkond	%Petserimaa vastajatest, kes on kas väga või pigem rahul	%Setomaa vastajatest, kes on kas väga või pigem rahul
Lähikonna inimestega	87	95
Ümbruskonnaga	76	91
Oma perekonna perekonnaeluga	71	85
Oma haridusega	65	76
Võimalusega iseseisvalt elus toime tulla	61	66
Üldiselt eluga	60	74
Üldise kultuuriga	48	-
Oma tervisega	46	49
Võimalusega seto kultuuriga tegeleda	40	-
Töötamise võimalustega	30	34

Majanduslik olukord praegu võrreldes ajaga viis aastat tagasi

Inimeste hinnang oma praegusele majanduslikule olukorrale võrreldes ajaga 5 aastat tagasi on Petserimaal ja Setomaal elavate elanike hulgas ühe kategooria osas peaaegu ühesugune – 34% inimeste jaoks on praegune olukord varasemaga võrreldes parem. Eestimaal elanike puhul võib inimeste hinnangud jagada tinglikult kolmeks võrdseks osaks; need, kellel läks olukord

paremaks, kellel see ei muutunud ja kellel on see läinud halvemaks. Petserimaa elanikud aga veidi hindamisel enam rõhutamas stabiilsust ning märksa vähem olukorra halvemaks muutumist. Siinkohal tuleb aga tähelepanu juhtida ka sellele, et Petserimaa elanike puhul on tervelt 5% neid, kes ei oska oma staatust määratleda.

Muutused	% Petserimaa vastajatest	% Setomaa vastajatest
Muutunud paremaks	34	34
On jäänud samaks	39	35
Muutunud halvemaks	22	30
Raske öelda	5	1

Milliseks muutub olukord 5 aasta pärast?

Majandusliku tulevikuperspektiivi määratlemisel on aga Eestimaa setod ühelt poolt optimistlikumad, teisalt aga taas pessimistlikumad kui Petserimaa elanikud. Kuid ka siin tuleb viidata seigale, et Petserimaa elanike hulgas on nende osa, kes ei oska tulevikku prognoosida suurem kui Setomaa elanike seas. Kui nende inimeste osa mitte arvestada, siis võib öelda, et Petserimaa elanikud hindasid tulevikku rohkem stabiilsemaks kui Eestimaa setod. Eestimaa setod jagunevad oma arvamuste poolest rohkem polaarseteks. Rohkem on neid, kes näevad majanduslike asjaolude paranemist ning rohkem neidki, kes näevad nende halvenemist.

Muutused	% Petserimaa vastajatest	% Setomaa vastajatest
Muutub paremaks	27	33
Jääb samaks	26	25
Muutub halvemaks	19	24
Raske öelda	28	19